

Szerkesztette:

Jakab Albert Zsolt – Peti Lehel

Folyamatok és léthelyzetek – kisebbségek Romániában

FOLYAMATOK ÉS LÉTHELYZETEK – KISEBBSÉGEK ROMÁNIÁBAN

Szerkesztők: Jakab Albert Zsolt – Peti Lehel

NEMZETI
KISEBBSÉGGUTATÓ
INTÉZET

KRITERION

Kolozsvár, 2009

JAKAB Albert Zsolt – PETI Lehel

Etnokulturális folyamatok és integráció – a romániai nemzeti kisebbségek kutatása

A 2002-es hivatalos népszámlálási statisztika szerint Románia lakosságának 10,5 százaléka valamely nemzeti kisebbséghez tartozónak vallotta magát. Mégis, arányait tekintve e kisebbségek társadalomtörténeti, néprajzi, szociológiai tematizálása mindezekig igen kis mértékben történt meg. Természetesen az egyes közösségek kutatásának mennyiségét illetően is különböznek az arányok.

A nemzeti kisebbségek tudományos témává avatása sok tekintetben szegényes, lévén, hogy a társadalomkutatók különböző okok miatt csak kis mértékben figyeltek az e közösségekben zajló társadalmi folyamatokra. Így természetes, hogy az ezekről szóló legjelentősebb tudás legtöbbször a helyi közösségekből származó, a saját kultúra megőrkítését és népszerűsítését fontosnak tartó kutatók munkáiban halmozódott fel. Mindez jelzi, hogy az egyes etnikumok értelmiségi rétege és kutatói folytonosan figyeltek arra a kisebbségi léthelyzetre, amelyet megéltek, amelynek alakításában valamilyen szinten részt vettek. A kisebbségi intézményrendszerek – kevés kivételtől eltekintve – nem nyújthattak alapot és támaszt a tudományos kutatásoknak. Átfogóbb szintézisek, higgadt és módszeres elemzések így nemigen készülhettek el. Ezért ezek a többnyire helytörténeti vonatkozású munkák ritkán kerülhettek ki az őket megillető széleskörű tudományos vagy társadalmi nyilvánosságba.

E tudományos eredmények közül néhányat beavaglottunk a jelen kötetbe is, olyanokat, amelyek – az alkalmazott módszerek helyénvalóságát, a következetes forráskritikát, egyszóval tudományos színvonalukat tekint-

ve – méltán megérdemlik, hogy egy nagyobb nyilvánosság számára készült kötetben kapjanak helyet. E munkák szerzői belső szemszögből láttatják annak a kisebbségnek a helytörténetét, történelmi eseményeit, jelenbeli helyzetét, értékeit, amelynek maguk is tagjai. Úgy véljük, ez a látásmód hiteles értelmezését nyújtja annak a társadalmi valóságnak, amelynek az illető kisebbség részese.

A kisebbségekről szóló helytörténeti forrásoknak a feltárását az Aradi Múzeum több évvel ezelőtt kezdeményezte és nagymértékben támogatta. E munkában elvitathatatlan érdemei vannak Elena Rodica Colta-nak, aki több, országokon átívelő, az interetnikus együttélés, és a multikulturalitás értékeit bemutató nemzetközi konferencia szervezésével is hozzájárult a nemzeti kisebbségek kultúrájának tudományos feltárásához és népszerűsítéséhez. E kötet elkészüléséhez nyújtott segítségével ezúton is köszönetünket fejezzük ki.

Jellemző, hogy romániai nemzeti kisebbségek kultúrájának, társadalmi folyamatainak kutatását többnyire az illető kisebbség anyaországi tudósai kezdeményezték, amely munkák azonban sajnálatos módon csak kivételes esetben válhattak a hazai tudományos élet részévé. A 2007-ben létrejött, kolozsvári székhelyű Nemzeti Kisebbségkutató Intézet fontosnak tartja ezeknek a munkáknak a felkutatását és a széles nyilvánosság, valamint a társadalomkutatás vérkeringésébe való integrálását. Jelen kötetben ezért az illető kisebbségek nyelvéből fordított, azok legjobb ismerőitől származó elemzéseket is szerepeltetünk.

A Folyamatok és léthelyzetek – kisebbségek Romániában című kötet változatos módszertani és elméleti eszközökkel készült tanulmányokat tartalmaz, amelyek között ugyanakkor szemléletbeli különbségek is vannak. Mindemellert az olvasó több szempontból is egységes kötetet tart a kezében, amely elsősorban a vizsgálat tárgyából fakad. Ugyanis a kötetben szereplő írások mindegyike a romániai nemzeti kisebbségek szociokulturális jelenének vagy múltjának, identitásmechanizmusainak és életvezetési stratégiáinak valamely összetevőjét ismerteti és értelmezi. A változatos szemléletbeli különbségek ellenére a kötet tanulmányai egységesek a tekintetben is, hogy a multikulturalizmus ideológiájának szellemiségében fogantak.

A tanulmánykötet társadalom- és helytörténeti, néprajzi/antropológiai, szociológiai, politikatörténeti elemzéseket tartalmaz a romániai örmény, bolgár, krassován (horvát), zsidó, szász (német), görög, olasz, orosz-lipován, szerb, török és ukrán kisebbségekről. A többi nemzeti kisebbség

(például a roma és a magyar kisebbség) a társadalomkutatásban meglehetősen sokat tematizált és jól reprezentált, ezért ezekről a kisebbségekről ebben a kötetben csak érintőlegesen, a más kisebbségekkel való interetnikus együttélés, a velük kialakított kapcsolatrendszerek vonatkozásában található újdonságot az olvasó. Hogy ezen munkákat minél szélesebb közönséggel (például a magyarországi közönséggel, valamint az ottani kisebbségekkel is) megismertethesse a Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, román és magyar nyelven is megjelent a kötet. Szintén az Intézet gondozásában megjelenés alatt áll két tanulmánykötet (románul és magyarul), amely a romániai cseh és szlovák kisebbség történelmével, kultúrájával, identitás- és demográfiai folyamataival kapcsolatos elemzéseket közöl (szerkesztők: Jakab Albert Zsolt és Peti Lehel).

A kötetbe foglalt tanulmányok szerzői hazai és külföldi (bulgáriai, finnországi, magyarországi, szerbiai és ukrainai) szakemberek, egy-egy nemzeti kisebbség kultúrájának, társadalmának, intézményrendszerének kutatói és elemzői. E kötet számára olyan munkákat válogattunk tőlük, illetve ezeket a szerzőket olyan tanulmányok megírására kértük fel, amelyek a nemzeti kisebbségek általános bemutatása mellett egy-egy fontosabb – az illető kisebbség sajátosságának tekinthető – résztema kibontását, tudományos feldolgozását is tartalmazzák.

A Kárpát-medencei örmény diaszpóra a korai, 17–19. századi kialakulása óta az integrációra törekvő kisebbséget jelenti a térségben. Kovács Bálint rámutat arra, hogy ez a kaukázusi népcsoport két évszázad alatt kitermelte a maga saját, magyarnyelvű irodalmi örökségét. Az etnikai identitás jelölőjévé így nem is annyira a nyelv, sokkal inkább a vallás vált. A legkorábban krisztianizált, gregoriánus-örmény keresztények számára európai integrációs lehetőséget jelentett a Római Katolikus Egyházzal való unió, amely az egyházi intézményesedés kiteljesedését is magával hozta. Így a szerző szerint az örmény diaszpórák sokfélesége ellenére az erdélyi örmény társadalom egységessé vált, a 19. század végére szinte teljesen elmagyarosodott. Az örmény értelmiség az Európára oly jellemző nemzeti mozgalmak idején az armenizmus ideológiája alatt termelte újra az identitását: ez alapján a magyar nemzethez sorolható, de kulturális értelemben az örménységhez tartozónak érezték magukat. Az identitásépítés folyamatának ebben az összefüggésében beszél a szerző a (örmény) kulturális reneszánszról.

Blagovest Njagulov a romániai bolgár közösség történetét mutatja be igen részletes alaposággal, kitérve a letelepedésükkel kapcsolatos területi és politikai kérdésekre, demográfiai folyamatokra is. A szerző felhívja

a figyelmet arra, hogy a bánági bolgár közösség az egész világon szét-szóródott bolgár diaszpóra közül a legrégebbi. Ez a közösség a 19. század közepén, illetve a 20. század '30-as éveiben egy kettős etnokulturális reneszánsz élvezője volt. A 19. század közepén a beszélt bolgár nyelvet bevezetik az iskolai oktatásba, ugyanakkor a templomi szertartás nyelve is a bolgár lesz. A második etnokulturális reneszánsz az anyaországgal való kapcsolatok megerősödésében, és a kisebbségi érdekvédelem érdekében zajló etnopolitikai mozgalom felerősödését eredményezte. A szerző kiemeli, hogy mind a bánági, mind pedig az Olténiában, Munténiában és Moldvában élő bolgár közösség jelentős szerepet játszott a román gazdaság termelési erejének megnövelésében, fontos érdemeik lévén a földművelés (a híres bolgár-kertészetek mindenki előtt ismertek), az állattenyésztés, a kézművesség és a kereskedelem terén. A szocializmus bukása, Románia demokratizálódása a bolgár közösségek etnikai revitalizációját eredményezték. A demokratizálódási folyamat, a kisebbségi jogok kiszélesedési folyamatának lényegében az összes romániai kisebbség élvezője volt. A szerző végül számba veszi a bolgár kisebbség etnikai identitásának megőrzésében legfontosabb szerepet játszó érdekvédelmi és kulturális intézményeket, valamint összegzi ezek tevékenységének kedvező eredményeit is.

A bolgárok betelepítése a Dunától északra fekvő területekre a 14. századtól kezdődött. Jelenleg ez a népesség eltérő vallási (a bánági bolgárok katolikusok, míg az ország déli részén élő közösségek ortodoxok), etnokulturális jegyekkel rendelkezik, ám amelyek a nemzettudat legfontosabb összetevőit illetően (jelen esetben a közös eredettudat, nyelv, folklór, a közösségek szerkezetét) nemzetközösséget alkotnak. Katerina Karabencheva írásában továbbá nyújtja a romániai bolgárok történelméről, jelenlegi léthelyzetéről alkotott képet. Elemzésében elsősorban a szociokulturális és a politikai viszonyok vizsgálatával foglalkozik. A betelepítés okainak ismertetését követően a bánági bolgárok az osztrák, magyar és román fennhatóság alatti helyzetét ismerteti, majd rátér a kisebbségi jogok jelenbeli érvényesülésének, a bolgár képviselő politikai részvételének problémáira, kérdéseire is.

A mai Románia területére három hullámban érkeztek horvátok: a 13–14. században (a mai Krassó-Szörény megye területére), a 16. században (Arad és Temes megyékbe), illetve a 18. században. Maria Vasinca Hadiji írásában a bánág hegyvidékein élő horvát (krassován) közösség történetét, tárgyi kultúráját mutatja be, különös hangsúlyt fektetve a népviselet változására. A szerző kiemeli a tradicionális életmód jelentőségét a kultúra konzerválá-

sában, amely hozzájárult ahhoz, hogy ezek a közösségek a kulturális és etnikai interferenciák, valamint a természetese asszimilálódás hatásai ellenére, máig megőrizték önálló etnokulturális sajátosságait, identitásukat. Ezt az etnokulturális azonosságot mutatja ki Maria Vasinca Hadiji a viseletben is, amely annak ellenére, hogy a román viselet sok elemét tartalmazza egyedi jellegét mindmáig megőrizte, amely például a díszítésmotívumok, valamint a női fejdíszek egyedi karakteréből is kimutatható.

Glück Jenő tanulmánya részletesen mutatja be Arad város és környéke izraelita hitközségeinek 1849 és 1918 közötti helyzetét. Beszámol a zsidó közösségek szervezeti szabályzatának változásairól, a 19. század utolsó évtizedeiben zajló, a bevett vallás pozíciójának megszerzésére irányuló törekvésekről, az autonómiaigény jelentkezéséről. A zsidó érdekek érvényesítését jelentősen gátolta az ortodox és neológ közösségek közötti nézeteltérés, az arról szóló vita, hogy egyetlen nagy vagy két különálló, külön szabályzat szerint működő zsidó felekezet létezzen. Az aradiak esetén a neológok voltak többségben, de mellettük egy kisebb ortodox csoport is tevékenykedett. Glück Jenő levéltári források feltárása segítségével példaértékű részletességgel mutatja be, hogy a zsidó közösségek igen jól szervezett, kiterjedt, önfenntartó szociális oktatási és támogatási rendszert működtettek, sokszor etnikai és felekezeti hovatartozástól függetlenül segítve a rászorulókat.

A zsidóságnak a román társadalom modernizációs folyamataiban betöltött szerepét vizsgálja Lucian Nastasă. Hiánypótló elemzése a kommunizmus kiépülésének és megszilárdulásának 1945 és 1965 közötti időszakára irányul. Megállapítása szerint a kommunista rezsim sajátosságai leszűkítették a zsidó tömegek identitásának megnyilvánulási formáit. Az ateizmus politikai propagálása e vallási alapon differenciálódó csoportok számára a vallási tényező identitásjelölő és politikai szerepének csökkenését eredményezte. Az önkéntes vagy erőszakos asszimiláció következtében csökkent a kulturális és társadalmi távolság a zsidó és nem-zsidó rétegek között, amely az identitás elvesztéséhez vezetett. A történész szerint a holokauszt utáni zsidóság jelentős szerepet játszott a szocializmus kiépítésében. Mindez az 1947 utáni intézményépítési stratégiákban (baloldali vagy liberális pártok, szervezetek létrehozása) is megnyilvánult. A romániai zsidóság számára is lehetővé vált a nemzetközi kapcsolatok kiépítése, ápolása. Azonban kommunista rezsim megszilárdulása után ezeknek a kapcsolatoknak a fokozatos befagyasztására kényszerült. A szerző szerint a zsidóság politikai részvételének fokozatos csökkentése, az újabbkeletű

zsidóüldözés kényszerítette a romániai zsidóságot az Izrael, Nyugat-Európa, illetve Észak- és Dél-Amerika fele történő kivándorlásra, amelynek előkészítésében a nemzetközi cionista mozgalmak, szervezetek játszottak kulcsszerepet.

Pozsony Ferenc több évtizedes kutatást folytatott az erdélyi szászság körében. Ebben a tanulmányában a szász társadalom alapvető (önszerveződő) intézményeinek történeti fejlődését mutatja be. A 15–16. századtól kezdve a polgárság alsóbb rétegeit integráló (kegyes) társulások mellett a céhek és a lokális egységek (szomszédságok) számítottak a legszámottevőbb intézményeknek. A szerző a szomszédságok felépítése, vagyoni helyzetének és funkcióinak elemzését végzi el, kiemelve az intézmény magasfokú írásos kodifikáltságát. Ugyanakkor bemutatja a nemi és generációs alapon szervezett társadalmi intézmények (legényegyleteket, leányegyleteket, asszonyegyleteket) szerkezetét és működését. A szász társadalom ilyenfajta tagoltsága a korai polgárosodással magyarázható. Ennek előrehaladásával fokozatosan átrendeződtek a férfiak és az asszonyok közötti viszonyok is. A legényegyletek után, annak mintájára megjelenő leányegyletek és asszonyegyletek egyfajta emancipációt jeleznek. Úgy véli, hogy az erdélyi szász városokban és falvakban viszonylag korán, már a 19. század elejétől működő asszonytársaságok éppen a szász társadalom gyorsabb ütemű fejlődését, polgárisodását és modernizációját dokumentálják.

Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy a romániai nemzeti kisebbségek körében zajlott néhány olyan kutatás is, amelyet „független” nyugati kutatók végeztek, de amelyek eredményei szintén kimaradtak a hazai bibliográfiákból. Például az ismert finnországi néprajzkutató, Bo Lönnqvist irányításával zajlott a Bánság etnikai sokszínűségének különböző aspektusaira koncentrált kutatási projekt, amelynek egyik fontos eredményét ebben a kötetben szintén elolvashatja az olvasó, Pasi Hannonen tollából. A kutató az antropológiai résztvevő megfigyelés és az élettörténetek gyűjtésének módszerével igen empatikusan közelíti meg a nagypolitika irányváltásait számtalanszor elszenvedő bánsági kisebbségek ezzel kapcsolatos attitűdjeit, különös figyelmet fordítva a német és a magyar kisebbség percepcióira, az interetnikus együttélésből fakadó sztereotípiákra. Pasi Hannonen a „megszakadt láncolatok” metaforával érzékelteti a bánsági maradék német kisebbség érzelmi alapállását a közösségeik felbomlását eredményező migrációval kapcsolatban, amelynek következtében megszakadt a kontinuitás a generációk múltra és a jövőre vonatkozó tapasztalatvilága között.

Narcisa :Știucă két dobrudzsai település kisebbségeit mutatja be. A izvoarelei görög közösség identitásának fontos összetevőiként mutatja be a település eredetmítosát, a családi életformát és a kiterjedt rokonsági rendszert, a népszokásokat, a népi hitvilágot és a néphagyományokat. A vizsgált közösség, amely nyomatékosan felvállalja a görög identitást, a dobrudzsai kulturális modellbe tökéletesen beillő rusztikus archaikus maradványok hordozójaként tárul fel. A szerző úgy véli, hogy ez a dobrudzsai modell tulajdonképpen egy kisléptékű mása a balkáni kulturális modellnek, amelyben az etnikai, vallási és népszokási kavalkád kölcsönzéseket és kulturális ötvözeteket tesz lehetővé.

A szerző által másik vizsgált etnikum a greci-i olasz közösség. Ez a közösség több egymást követő szakaszban jött Olaszország különböző vidékeiről. Ennek az etnikai csoportnak a többségi társadalomba való artikulálódását az olasz–román elkülönülés mellett a katolikus–ortodox dichotómia tartja fenn. Az olasz közösség szempontjából azonban a különböző bevándorlási hullámokban érkező telepések a kőfaragók–földművesek megkülönböztetés mentén, illetve a helyi társadalomba való integrálódás foka alapján is elkülönültek (útlevelesek–honosodottak). Az oral history módszerével gyűjtött adatokat a szerző a társadalomtörténet és életmódvizsgálat alapján dolgozza fel, illetve hangsúlyozza a néphagyomány és a keresztény ünnepkör identitásjelölő szerepét.

Fodor Ferenc írásában egy szintén igen kevésbé kutatott kisebbséget, a lipovánokat mutatja be egy több szakaszban zajlott, magyarországi és romániai tagokat egyaránt tartalmazó kutatócsoport néprajzi-antropológiai terepmunkája alapján. A szerző számba veszi e népcsoportról szóló szegényes irodalmat, majd rátér a nagyobb közösségek jelenbeli helyzetének, gazdasági stratégiáiknak (amelyek között a hagyományosan vízhez kötődő mesterségek mellett egyre nagyobb szerep jut a külföldi munkavállalásnak), vallási életüknek, viseletüknek, étkezési szokásaiknak, e közösségek demográfiai folyamatainak ismertetésére. Megállapítja, hogy az orosz-lipovánok régi rítusú ortodox vallásukkal elhatárolódnak az ortodox romániságtól. Bár nyelvileg jelentős csoportok asszimilálódtak az idők folyamán, továbbra is lipován identitással rendelkeznek (például a Tulcea megyeiek), amelyet a 2002-es Országos Hivatalos Népszámlálási Statisztika is bizonyít. Eszerint Romániában összesen 35 791 (az ország lakosságának 0,2%-a) orosz-lipován nemzetiségű él. E közösség túlnyomórészt falvakban élnek, amely azzal magyarázható, hogy a falvak zártabb világa az asszimiláció gátjaiként is szolgáltak, szemben a városok asszimiláló hatásával.

Mirjana Pavlović a temesvári szerb közösség etnokulturális jellemzőit, valamint a bánági kulturális identitás szerkezetének egyes aspektusait értelmezi, amelyek fontos komponensét képezik a temesvári szerb közösség etnikai identitásának is. E közösséget történeti szempontból kontextualizáló legfontosabb ismeretek közlését követően a szerző rátér az etnikai/nemzeti identitáskonstrukciók elemzésére, amely egy kérdőíves kutatásra eredményein alapszik. A szerző ezek között a komponensek között a közös eredettudatot és a „hagyományt” (a szerb ortodox vallást, az anyanyelvet és a folklórt – beleértve a népszokásokat is) nevezi meg. A kutatás eredményeinek egyik érdekes hozadéka, hogy a regionális bánági identitás és az európai hovatartozási tudat a szerb/román hovatartozási tudat mellett utat nyit a kettős identitás vállalása számára is.

A történeti források szerint Aradon a középkor óta élnek szerbek. Ljubivoje Cerović tanulmánya az aradi szerb közösség történetét mutatja be igen alapos részletességgel. A tanulmányból kiviláglik, hogy az aradi szerbek igen gazdag múlttal rendelkeznek, amely azonban gyakran nem volt felhőtlen a nagypolitika irányváltásai következtében, e kis közösség kiszolgáltatottsága folytán. Ljubivoje Cerović ismerteti e közösség szerkezetét érintő fontosabb demográfiai folyamatokat, amelyek az utóbbi harminc évben e közösség csökkenéséről tanúskodnak. A szerző megállapítja, hogy a megfogyatkozott közösség kis létszáma ellenére igen gazdag kulturális értékekkel rendelkezik.

Serghei Hacman az ukrán–román államközi együttműködés kontextusában formálódó interetnikus kapcsolatrendszerek bemutatására és elemzésére vállalkozik. Felvázolva ennek történetét, a szerző szerencsés fejleménynek tartja az utóbbi években több szinten is megerősödő együttműködés javulását. Serghei Hacman megállapítja, hogy az utóbbi évtizedben a civil társadalom intézményeinek a fejlődése, valamint egyéb körülmények következtében az ukrán–román kapcsolatoknak új formái is megjelentek, például ami az oktatási és az akadémiai szférát illeti, de ide sorolható az gazdasági érdekek kiszolgálásának lehetőségét is magában rejtő eurorégiós együttműködés, vagy a kultúra széles területét átfogó civil kezdeményezések egész sora is (például fesztiválok, szoboravatások). A szerző emellett számba veszi ezen együttműködések jogi, diplomáciai feltételeit hivatalosan is rögzítő egyezményeket, előírásokat, chartákat, illetve más, kisebbségvédelem érdekében létrejött államközi bizottságok működését biztosító diplomáciai szabályozásokat is. A szerző a határokon átívelő etnikumközi együttműködés további harmonizálása érdekében igen fontos

gyakorlati javaslatokat is tesz, például speciális tanfolyamok szervezésére a civil szervezetek vezetői részére, az ukrán–román kormányközi vegyes bizottság tevékenységi körének kiszélesítésére, információs központok kioldozására nézve is, hogy csak néhányat említsünk ezek közül.

Mictat Gârlan figyelme a dobudzsai török és ukrán kisebbségeket kutatására irányult. Vizsgálatát arra alapozta, hogy a kulturális és etnopszichológiai különbségek nyilvánvalóak az empirikus megfigyelés szintjén. Ezeknek – a nemzetekre sajátosan jellemző pszichológiai vonások – alátámasztására és elemzésére egy összefüggő, operatív és érvényes módszertani modell bemutatására vállalkozott. Az etnikai vonásokat vizsgálatára és a társadalmi távolság mérésére pedig kérdőíveket alkalmazott. Felmérése 350 esetre terjed ki, 9 kiválasztott dobudzsai etnikumot (román, örmény, görög, olasz, török, tatár, ukrán, orosz-lipován és roma) fed le. A tanulmány a romániai török és ukrán kisebbséggel kapcsolatos történeti adatokat, statisztikákat, elemzéseket tartalmaz, illetve olyan táblázatokat, amelyek ezen etnikumok jellembeli, értékbeli és magatartásbeli jellemzőit összesítik és értékelik ki. A felmérés erőssége, hogy nemcsak a két etnikumra jellemző értékeket és vonásokat összesítik és elemzik, hanem az etnikumoknak egymásról kialakított képét is.

A Körös és Maros közötti határövezetben együttélő etnikumok egymásról alkotott képét, illetve önidentifikációs narratíváit elemzi Elena Rodica Colta. Ez a határrégió több etnikum és kisebbségi viszonyrendszer találkozási pontja: a romániai magyarok és románok, magyarországi románok, illetve németek, szerbek, zsidók önreprezentációi, történelemszemléletei és identitásépítési gyakorlatai találkozásának, kereszteződésének és rivalizálásának tere. A szerző az együttélés, illetve a nemzeti hagyományba való bezárkózás gyakorlatait az európaiság, közép-európaiság ideológiai kontextusában vizsgálja.

A kötetben szereplő írások tehát a gazdag múlttal rendelkező nemzeti kisebbségek etnokulturális folyamatainak összetevőit elemzik. Az itt közölt tanulmányok azt bizonyítják, hogy ezek a kisebbségek jól adaptálódtak az őket körülvevő szociokulturális valósághoz. A nemzeti kisebbségek integrációja a romániai társadalomba és az európai trendekbe kedvezően hatott a gazdasági folyamatokra és hozzájárult a kulturális sokszínűség értékének megteremtéséhez.

E kötet változatos módszertani és elméleti eszközökkel készült tanulmányokat tartalmaz, amelyek között ugyanakkor szemléletbeli különbségek is vannak. Mindemellett az olvasó több szempontból is egységes kötetet tart a kezében, amely elsősorban a vizsgálat tárgyából fakad. Ugyanis az itt szereplő szövegek mindegyike a romániai nemzeti kisebbségek szociokulturális jelenének vagy múltjának valamely összetevőjét ismerteti és értelmezi. Egységesekek abból a szempontból is, hogy a multikulturalizmus ideológiájának szellemiségében fogantak.

ISBN 978-606-92223-6-2

ISBN 978-973-26-0972-9

9 786069 222362